

EERO UUSITALO

Maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä

Pitkä ja myönteinen selontekoprosessi

Maaseutuun liittyvä poliittinen aktiivisuus on kohta kaksi vuotta ollut aiempaa runsaampaa. Yksinkertainen, mutta tuskin ainoa, selitys asialle on hallituksen päätös antaa maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle ja tähän prosessiin liittyvä eduskunnan käsittely. Poikkeuksellisesti poliittiseen käsittelyyn tulee vielä kolmas vaihe syksyllä 2010, jolloin valtioneuvosto antanee periaatepäätöksensä selonteossa luvattun maaseutupoliittisen toimenpideohjelman.

Thapahtumien sarja alkoi varsinaisesti jo syksyllä 2007, jolloin Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä käynnisti viidennen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman valmistelun. Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi, maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2009–2013 valmistui tammikuussa 2009. Välittömänä jatkona valmisteltiin valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko, jonka valtioneuvosto antoi eduskunnalle 20.5.2009. Eduskunta käsitteli selontekoa kaikkiaan kymmenessä valiokunnassa ja kuuli käsittelyn aikana kymmeniä asiantuntijoita. Eduskunnan vastaus saatiin huhtikuussa 2010.

Luottavaisesti kohti tulevaisuutta

Annettu selonteko ja eduskunnan vastaus ovat luottavaisempia maaseudun hyvän tulevaisuuden suhteen kuin aikaisemmat maaseutua koskevat poliittiset linjaukset. Dokumentteissa on myös runsaasti nimenomaan maaseutupoliittisia esityksiä ja linjanvetoja. Aiemmin poliittiset maaseutupaperit pyrkivät jäämään yksittäisten maaseudulla tapahtuvien toimien korostamiseksi. Niiden strateginen ote oli heiveröinen, koska yleensä ei pohdittu toimien vaikutuksia maaseutuun. Korostetut sektorikohtaiset maaseutu-päätökset saattoivat olla vaikutuksiltaan jopa kielteisiä, vaikka perustelut oli kirjoitettu myönteiseen sävyyn. Lähes aina oli tarkoitettu laajoja alueita erittelemättä sitä, että toimilla on yleensä erilaisia vaikutuksia alueen luonteesta riippuen. Nyt eduskunta painottaa voimakkaasti päätösten, ohjelmien ja toimenpiteiden maaseutuvaikutusten arviointia. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR on valmistellut asiaa ja jatkaa menettelyn viemistä käytäntöön.

Eduskunnan nelikohtaisessa kannanotossa tähdennetään maaseudun yhdenvertaista asemaa koko maahan nähden infrastruktuurin ja palveluiden kehittämässä ja peräänkuulutetaan sellaisia aloja, joilla on globaalisten muutosten seurauksena erityisvah-

vuuksia, kuten hajautettu uusiutuva energia ja puhdas ruoka. Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan maaseutua koskevan perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen samoin kun koulutuksen tarpeista. Haaste koskee myös maaseudun kehittämisen edellyttämiä voimavaroja.

Kun edellä mainittuihin lisätään selonteossa, eduskunnan vastauksessa ja valiokuntien lausunnoissa esitettyjä kymmeniä, osin yksityiskohtaisiakin maaseutupoliittisia linjauksia, on tulos huomattavasti runsaampi kuin aiemmin. Yksi ilmeinen muutos on tapahtunut: maaseudun tulevaisuutta määrittävät yhteiskunnalliset megatrendit ovat alkaneet kääntyä maaseudulle suosiollisiksi. Toisin kuin 5–25 vuotta sitten, jolloin poliittisessa keskustelussa maaseudulle oltiin myötämielisiä, mutta oven takana annettiin ymmärtää, ettei toivoa ole.

Nyt niin YTR:n kokonaisohjelma, valtioneuvoston selonteko kuin eduskunnan vastaus sisältävät monia lupaavia, vieläpä pitkäaikaisia trendejä. Maaseutu on osaratkaisu ilmastonmuutokseen, vaikka hieman toista edelleen väitetään. Oman energian, etenkin puun hyödyntäminen tulee yhä välttämättömämmäksi useassa eri muodossa, matkailu laajenee sekä pieninä että suurina yksikköinä ja kaivostoiminta on aloittanut uuden nousun yhä useammilla maaseutupaikkakunnilla. Maaseutu on haluttu asumisen ja elämisen paikka edelleen, yhä useammalla perheellä on asunto niin kaupungissa kuin maaseudulla. On mahdollista, että suomalaisen maatalouden suhteellinen asema paranee tulevina vuosikymmeninä.

Politiikan keinoja tarkistetaan

Maaseutu luonnonvaroinen on yhteiskunnallinen välttämättömyys ja sen merkitys hyvinvoinnin ja virkistyksen lähteenä kasvaa jatkuvasti. Sen sijaan työvoiman luovuttaja se ei enää ole, vaan tarvitsee ulkomaista työvoimaa aivan samoin kuin keskuksetkin. Poliittisissa puheissa ja teksteissä on nähtävissä maaseutuun liittyneen epäuskon ja avuttomuuden vaihtuminen vähitellen luottamukseksi ja tulevaisuuden uskoksi, mistä puolestaan seurannee aiempaa viisaampaa politiikkaa esimerkiksi välttämättömiin perusrakenteisiin tiestöön, rautateihin sekä lento- ja

tietoliikenneyhteyksiin liittyen. Jo rakennettua infraa ei kannata rapauttaa ja uusia rakennuskohteitakin, muitakin kuin moottoriteitä, on näköpiirissä. Samoin ruuan tuotantoon soveltuvia maita kannattaa pitää tuotannossa.

Maaseudun merkitys vahvistuu ja Suomi tulee pysymään pienten kaupunkien, kirkonkylien, kylien ja haja-asutuksen maana. Suomella on moniin muihin maihin verrattuna paljon tulevaisuuden tuotantopotentiaalia uusiutuvalle energialle ja ruualle. Niinpä harvaan asutun maaseudun välttämättä tarvitsemat erityistoimet ovat perusteltuja. Suuri tulokulman muutos on nähtävissä myös siinä, että pitkään politiikassa maaseutua käsiteltiin lähinnä tuotanto- ja ressursipohjaisesti. Maaseutupolitiikan premissejä ovat kuitenkin ihminen ja ihmisten muodostamat elinvoimaiset yhteisöt. Tämä realiteetti alkaa vihdoin saada poliittista hyväksyntää ja ymmärrystä. Osin jo tästä seuraa, että eduskunnan vastauksen mukaiset ”kaavoitukselliset periaatteet eivät voi olla samanlaisia maaseudun väljyydessä ja kaupunkien läheisyydessä”. Maaseudulla päästään pitkälle jo vapaaehtoisilla kylätason maankäyttösuunnitelmillä.

Maaseutupolitiikan kehittymisen kannalta on ollut hieman harmillista, että esimerkiksi harvaan asutun maaseudun erityisyyttä ei ole haluttu tunnustaa ja toisaalta joitakin asioita ei ole osattu yhdistää myös maaseudulle kuuluviksi. Muun muassa innovaatioihin liittyvä ajattelu on ollut hyvin keskuspainotteista, vaikka maaseudulla jatkuvasti tehdään ja joudutaan tekemään merkittäviä, joskin pienempiä ja sosiaalisempia innovaatioita kuin keskuksissa. Eduskunta korosti tätä seikkaa ja näki samalla tärkeinä tutkimus- ja kehittämiskokonaisuuksina muun muassa bioenergiaosaamisen, puunkäytön eri muodot ja niiden laajentamisen, lähiruuan edistämisen, sosiaalisten innovaatiomuotojen kehittämisen sekä maaseudun kulttuuriosaamisen. Rural Studies -verkosto ja maaseutuprofessuurit saivat päättäjien tuen.

Vanhaa ja uutta

Eduskunta kiitteli hallitusta kansalaistoimintaa ja paikallista vastuunottoa vahvistavista linjauksista. Eduskunnan vastaus on poliittisilta painotuksiltaan rajoit-

tuneempi kuin valtioneuvoston selonteko. Syynä tähän lienee se, että eduskunnan vastaus oli selvästi maa- ja metsätalousvaliokunnan tuottama. Monet selontekoprosessin aikana esiin nostetut linjaukset ja toimenpide-esitykset jäivät muiden valiokuntien lausuntoihin.

Palvelujen järjestäminen etsii jatkuvasti muotoja kyläpalvelukeskuksista, kansalaisten aktiivisuudesta, sopimuksellisuudesta ja uusista palvelumalleista. Toisaalta kehittämistyö on vanhoista, hyväksi todetuista periaatteista kiinni pitämistä, kuten tapahtui esimerkiksi eduskunnan ottamassa kannassa samantasoisten postipalvelujen ja -maksujen takaamisessa eri puolilla maata. Koska starttiraha on toiminut hyvin, eduskunta haluaa kehittää sitä myös kausiluontoisille yrityksille ja osa-aikayritystoimintaan sekä käyttöpääoman tarpeisiin.

Paikoin maaseudun väestö eläköityy ja asukkaat vanhenevat. Tämä on toisille väistämätön ja kielteinen tosiasia, toisille taas se on haaste rakentaa toimintoja olemassa olevien tarpeiden varaan. Eduskunnassa käytetyin sanoin: ”Vanhuspalveluissa pienyritysmuotoinen paikallinen ja kasvollinen yrittäjyys takaavat palveluiden hyvän laadun lisäksi myös palvelumarkkinoiden monipuolisuuden ja asiakkaiden aidon valinnan mahdollisuuden.” Paikallisille toimijoille on luotavissa markkinointikanavia suurten kauppaketjujen ja suojattujen tavaramerkkien rinnalle.

Toimenpiteisiin ryhtyminen riippuu todella paljon tosiasioiden tulkinnoista ja etenkin asenteista. Vaikka megatrendit ovatkin jo maaseudulle myönteisiä, asennepuolella on vielä paljon tehtävää. Poliitiikka on mahdollisuuksien taidetta. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä tarttuu tähän.

Paljon tavoitteita ja sisältöjä – vähän käytännön toimia

Eduskunnan valiokuntakuulemisissa toistui eniten kritiikki selonteon rahattomuutta kohtaan. Sama ongelma siirtyi moitteista huolimatta myös eduskunnan vastaukseen. Molemmat dokumentit huomioon ottaen maaseutupolitiikassa on edetty sisältöjen muotoilussa nimenomaan maaseutupoliittiseen suuntaan, mutta kysymystä ”miten” poliittiset päättäjät vältele-

vät edelleen. Poikkihallinnollisessa maaseutupolitiikassa asia on keskeinen, sillä suunnitelmien laadinnat ja budjettivarojen kohdistamiset ovat pääosin sektori-pohjaisia. Siksi poikkihallinnolliset tavoitteet jäävät kovin usein sektoritavoitteiden alle. Monien maaseutupoliittisten tavoitteiden toteutumisen ehtona on toimivien mekanismien rakentaminen niille.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä on luonut näitä mekanismeja, mutta saanut kovin hitaasti poliittista hyväksyntää ja varoja vielä vähemmän. Myönteinen arvio kuitenkin on, että lähivuosina päästään eteenpäin, koska sisältökysymyksissä ollaan jo huomattavan yksimielisiä.

Kuvaavaa ja osin luonnollista on, että maaseutupolitiikan tekemisen mekanismeja esiintyy YTR:n kokonaisuohjelmassa ja valtioneuvoston selonteossakin niitä on muutamia, mutta eduskunnan vastauksesta löytyy enää oikeastaan vain toivomus ministeriöiden välisestä hyvästä yhteistyöstä. Selonteon mekanismikysymyksiä olivat muun muassa linjaus YTR:n aseman ja voimavarojen kohentamisesta, näkemys viidestä maaseutupolitiikan toimintatasosta: kylästä kansainväliseen toimintaan, maaseutupoliittisen otteen vahvistaminen aluetasolla, kylätoiminnan valtionavun vaiheittainen nostaminen sekä sitoutuminen Leader-toiminnan kehittämiseen seuraavalla ohjelmakaudella. YTR:n kokonaisuohjelmassa miten-kysymykseen on tietysti useampia vastauksia. Näin on oltavakin, koska maaseutupolitiikan toimijoilla ja päättäjillä on erilaiset reviirit.

Eduskunnan selontekokäsittelyn asiantuntijapuheenvuoroissa nousi esiin maaseutupolitiikan käytössä olevien varojen vinous: käytännöllisesti katsoen lähes kaikki varat on sidottu EU-ohjelmien vastinrahoiksi, jolloin laajan maaseutupolitiikan kehitystyössä tarvittavia varoja ei ole. Mekanismin valuvika on enemmän nolo kuin dramaattinen, sillä suppean maaseutupolitiikan satojen miljoonien vuosittaisen rahoituksen rinnalle tulisi saada muutama kymmenen miljoonaa euroa laajan maaseutupolitiikan varoiksi. Keskeneräistä mekanismeja ja puuttuvia varoja ei pystytty korvaamaan maaseutuvaikutusten arvioinnilla. Ilahduttavaa tosin on, että sekä valtioneuvoston että eduskunnan linjaukset osoittivat arvioinnin olevan jo poliittisesti hyväksytyt.

Toivottavasti pitkän prosessin viimeinen vaihe eli toimenpideohjelma saadaan kirjoittaa konkreettiseksi: Se osoittaisi varoja niihin asiakohtiin, joista poliittisesti ollaan yksimielisiä, vahvistaisi niitä maaseutupolitiikan mekanismeja, joita selonteko puolsi ja aloittaisi laajan ja suppean maaseutupolitiikan taloudellisen tasapainottamisen. Samalla kansallinen ja EU-perusteinen maaseutupolitiikka muodostaisivat nykyistä tehokkaamman kokonaisuuden.

LÄHTEET

Eduskunta 2010. Eduskunnan päätös (EK 7/2010vp) ja maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö (Mm VM 4/2010 vp) koskien Valtioneuvoston maaseutupoliittista selontekoa Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2009. Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2009–2013. YTR 5/2009.

Valtioneuvosto 2009. Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle. YTR 8/2009.

tietonurkka

Maaseutupoliittinen selonteko

Maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila antoi keväällä 2007 Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän (YTR) tehtäväksi valmistella valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle. Selonteko on hallituksen maaseutupoliittinen linjaus vuoteen 2020 asti.

Selonteko sisältää keskeiset maaseudun kehittämisen suuntaviivat kahdesta näkökulmasta tarkasteltuna: kansallisen laajan maaseutupolitiikan näkökulmasta sekä EU:n maaseudun kehittämisen näkökulmasta tulevalle ohjelmakaudella vuodesta 2014 alkaen.

Selonteko on luonteeltaan vahvasti tulevaisuuteen suuntautunut. Siinä analysoidaan lyhyesti maaseudun nykytila ja perustellaan asiat, joihin selonteolla pyritään puuttumaan sekä esitetään keskeiset maaseutupoliittiset linjaukset.

Valtioneuvoston yleisistunnossaan 20.5.2009 hyväksymä selonteko on luettavissa kokonaisuudessaan osoitteessa http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/943/maaseutupoliittinen_selonteko_VN.pdf.

Lähde: <http://www.maaseutupolitiikka.fi/ytr/selonteko>
Kuva: MUA toimitus

Maaseudun kulttuurit -teemanumero

MITÄ ON MAASEUDUN KULTTUURI? Miten se ilmentyy? Ymmärretäänkö se hyvinvoinnin resurssina, maaseutukehityksen välineenä vai onko sillä myös itseisarvoa? Miten globalisaatio vaikuttaa suomalaiseen maaseutukulttuuriin? Onko sen pelastus perinteissä, luonnossa vai luovassa taloudessa?

MAASEUDUN UUSI AIKA -lehdestä ilmestyy huhtikuussa 2011 MAASEUDUN KULTTUURIT -teemanumero, jossa sen teeman mukaisesti keskustellaan maaseutukulttuurista ja kulttuureista maaseudulla eri toimijoiden, teemojen ja tieteenalojen näkökulmista.

Maaseudun kulttuurit ymmärretään tässä yhteydessä väljästi ja moniulotteisesti: ilmiöinä, tuotteina, tapahtumina, prosesseina, elämäntapoina, arvoina tai valtakysymyksinä.

TARJOA TEEMANUMEROSSA JULKAISTAVAKSI:

- ✓ vertaisarvioitavaa tieteellistä tutkimusartikkelia
- ✓ uusia tutkimustuloksia, kysymyksenasetteluja tai maaseutukulttuurin kannalta keskeisiä teemoja esitteleviä katsauksia
- ✓ kiinnostavia puheenvuoroja, ideoita tai aloitteita, keskustelunavauksia ja kommentteja
- ✓ aihepiiriin liittyviä kirja-, näyttely- tai elokuva-arviointeja.

TARTU TILAISUUTEEN ja lähetä käsikirjoituksesi viimeistään 15.11.2010 teemanumeron toimittajille: professori Kari Ilmoselle, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius (kari.ilmonen@chydenius.fi) tai erikoistutkija Katriina Soinille, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus ja Jyväskylän yliopisto (katriina.soini@mtt.fi).